

Yenta

Isa Davids

Yenta

Verhalen

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2026

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van
Marianne Schönbach Literary Agency B.V.

Copyright © 2026 Isa Davids

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van Em. Querido's
Uitgeverij BV, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam. Ook
tekst- en datamining van deze uitgave is niet toegestaan zonder
schriftelijke toestemming van de uitgeverij.

Voor de productie van de boeken van Querido wordt alleen
gebruikgemaakt van duurzaam en verantwoord
geproduceerd papier.

Omslag Bart Heideman
Omslagbeeld Elsa Garate
Foto auteur Lionne Hietberg
Binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk

ISBN 978 90 253 1835 2 / NUR 303
www.querido.nl

Voor mijn moeder

‘Someone to hold you too close
Someone to hurt you too deep
Someone to sit in your chair
And ruin your sleep
And make you aware of being alive’

– *Company*, de musical

‘Uiteindelijk kun je je ziel en leven niet redden met denken.
Maar als je *denkt*, is de minste van de troostprijzen de wereld.’

– Saul Bellow, *De avonturen van Augie March*

Inhoud

De vlucht vooruit	11
<i>New York City, 1951</i>	
De slaapwandelaar	41
<i>Fort Lee, New Jersey, 1964</i>	
Kamp	64
<i>Parijs, oktober 1983</i>	
Plankstuk	91
<i>Amsterdam, 1999</i>	
Tien waarheden	117
<i>Tel Aviv, mei 2003</i>	
Grip	141
<i>Parijs, 2015</i>	
Miss Atlantic City	170
<i>Rome, 1987</i>	
Waar het kriebelt	216
<i>Amsterdam, 1996</i>	
Een zalig Jom Kipoer	244
<i>Chicago, 1973</i>	

De vlucht vooruit

New York City, 1951

Zijn er niet al genoeg verhalen die zich afspelen op dat rechthoekige stukje ontgonnen land aan de Hudson? Ik zie die vraag bij u naar boven drijven, u verveeld naar de tekst kijken, één oog gericht op de televisie, maar ik zal u geruststellen, want u, de lezer, hebt gelijk. Het antwoord is een volmondig ja.

Dit verhaal is een pamflet, een listig zelfverwijt.

Te vaak al begon er een verhaal met de lyrische jazzgeluiden die zich in de West Village tussen de beukenbomen verzamelden, als takken en bladeren die nooit konden vallen. Te snel werd er gebruikgemaakt van het Empire State Building als ontmoetingsplek voor een liefdespaar dat het einde van de roman niet zou halen. Helaas.

De oneindig variërende dwergstraatjes in Chinatown, het geroezemoes in de steegjes in Little Italy en de roomwitte gebouwen aan de Upper East Side, waar geheimen nog geheimen bleven. Nee, geen straat bleef gespaard. De literaire roof die op deze stad is gepleegd is onmetelijk, maar ook ik kom er niet onderuit, want het eerste verhaal van deze bundel omvat het lot van het Joodse meisje Hannah Simons.

Ze was een wandelend wonder, eenentwintig jaar, met

handen, voeten, pientere ogen en gebolde wangen. Haar huid was vaal, je zou zelfs van verharding kunnen spreken. Dat zou beslist overgaan. Wie rouwt begint eigenlijk een nieuw leven.

En daar begon het ook mee. Of, liever gezegd, met een erfenis en een inreisvisum. Pas kort geleden had de dood zijn entree gemaakt in haar leven. Vier maanden geleden, om precies te zijn. Het was uiteraard bloedgeld dat haar in de oversteek had voorzien. Maar nu ze in New York was aangekomen, had ze besloten dat het schamele bedrag beter gebruikt kon worden voor de toekomst in plaats van het koesteren van schuldgevoelens. Hou op, hield ze zich voor.

Om de melancholie die ze bij zich droeg te verlichten, moest er eerst een plek komen om het in op te vangen. Op een mistige zaterdagochtend schuifelde ze daarom voorzichtig over het trottoir van Delancey Street om een appartement te bezichtigen. De straat stond vol met verkopers. Er hing een azijnachtige geur in de lucht. Later pas leerde ze dat dit de geur van heroïne was.

Meneer Schapiro wilde haar een klein appartement verhuren voor vijftig dollar per maand. Het was een zijige man van wie je vermoedde dat hij zijn handen eerder te lang dan te kort waste. Vrolijk keek hij haar aan.

‘Engels?’ vroeg hij.

Ze zweeg. Haar lippen waren paars van de kou. Het bloed was ergens anders nodig.

‘Nee dus,’ zei hij met een grimas. Hij schakelde over op het Jiddisch.

‘Het zijn stormachtige tijden op de woningmarkt in

New York. Je hebt geluk dat dit echtpaar is teruggekeerd naar Parijs. Wat moet je nu in godsnaam nog in Europa?’

In haar hoofd sloop het oude woord *Europamüde* naar boven, en vanaf dat moment definieerde die term zijn gehele persoonlijkheid.

‘Kom, snoes, het zijn twee trappen naar boven.’ Hij stapte moeiteloos de trap op.

Er stonden twee bedden in de kamer. Verder lagen er wat Franse boeken. Ze las *La nausée* op een van de kaffen, terwijl ze zachtjes haar lippen bewoog. Aan het plafond hing een lamp die onregelmatig knipperde, wat afstak tegen het geluid van haar Puerto Ricaanse burens, die een ruzie leken te beteugelen met slechts één ademteug. Hannahs keel brandde van het stof. De verhuurder, schijnbaar opmerkzaam van aard, zag de twijfel in haar ogen.

‘Het stadsdeel is moe van de verandering,’ zei meneer Schapiro vergoelijkend, in een poging haar enigszins gerust te stellen. Hij verzette zijn kaak om Jiddisch te spreken. Vermoedelijk sprak hij die taal nog maar zelden. ‘Sinds de woningwet is het een grote puinzooi. Die lelijke Smithhuizen. En in Turtle Bay bouwen ze een kantoor voor de vrede. Er is hier niet eens oorlog. De Verenigde Náties. Wat moet dat hier in Manhattan? Pff... Breek me de bek niet open!’

(Dat deed ze niet.)

‘Maar ik denk dat je het hier prettig zult vinden,’ zei hij toen, alsof hij zich ineens weer bewust werd van zijn rol als verhuurder.

Hij lachte en dat vond ze vriendelijk van hem. Zijn overhemd was verkeerd geknoopt. En terwijl ze zich afvroeg

waar de hoop in dit alles lag, gaf ze al knikkend blijk van haar interesse in het verblijf.

‘Geweldig, je kunt er vandaag nog intrekken!’

Zes dagen. Zo lang had ze naar buiten gestaard vanuit haar kleine raampje aan de Lower East Side. De kozijnen langs het raam waren onbewerkt. Toen ze er met haar handen langs streek, liep ze een splinter op. Het waren geen fijne dagen voor Hannah Simons. Tijdens het wachten stelde ze zich vragen die elke jonge vrouw zich op een gegeven moment in haar leven stelt, maar die zich nu allemaal tegelijkertijd aandienden.

Was ze mooi? En slim? Een aangename persoon in de omgang? En zou dit haar thuis kunnen worden? Zouden haar ogen ooit weer glanzen? Maar tussen het verwaarloosde sanitair en het geruzie van haar burens kwam ze erachter dat ze te afgezonderd was om antwoord te geven op deze vragen, waardoor ze op de zevende dag besloot naar buiten te gaan.

In elk ander kort verhaal is dit het moment waarop de hoofdpersoon verliefd werd op New York. Maar Hannah ervoer de stad als een martelgang. Grote, onstuimige kooplieden die boven elkaar uit probeerden te komen, kinderen die jengelend op straat kleding aantrokken, paardenrijtuigen en taxi’s die om de weg vochten, beregende trottoirs. Geschreeuw, gejam, gezoem en getoeter, haar oorschelp lag niet diep genoeg om al dat geluid op te vangen.

Dat was niet het enige gevecht, ook de natuur probeerde het te winnen van de gebouwen die steeds hoger de hemel in klommen. Alleen had de lucht verloren. In deze stad was de mens groter dan God.

Een straatjongen met een cowboyhoed snelde naar haar toe om haar een editie van *The Daily Compass* te verkopen. Daar stond een artikel in van iemand die W.E.B. Du Bois scheen te heten. Ze weigerde beleefd, zonder haar mond te openen.

Niemand leek blij of gelukkig, iedereen was in beweging, van Rivington Street tot aan de Bowery. Al die vrije wezens leken hun onafhankelijkheid met geluk bekocht te hebben. Zielloos dronken de bewoners hun soep, die in emigrantencafetaria werd geserveerd in reusachtige porties. De stad was als een kind dat uit zijn kleren scheurde.

New York was, net als zij, in transitie, waardoor ze, zoals bij het vrijkomen van statische energie, tegen elkaar aan wrongen. De twee konden onmogelijk volbloedig naast elkaar leven, en deze stad overleefde iedereen.

De eenzaamheid drukte op haar tengere lijf, als de tegenwind die tijdens het lopen alsmaar opstreek tegen haar lichaam. Hierdoor vielen de wandelingen, zelfs de korte, haar zwaar. Ze moest meeveren.

Af en toe nam ze de bus naar het theaterdistrict, waar ze langs de geëmailleerde borden en neonlichten liep. Alles leek hier te koop. Airconditioning van het merk Fedders, tampons van Tassette. Al had ze in alle eerlijkheid geen flauw idee waar die producten goed voor waren. Tijdens het lopen verschool ze zich achter de mantels van nertsenbont, in de hoop dat tussen de decadentie haar vervreemding niet zo zichtbaar was.

Was dat mogelijk?

Het hielp zowaar. Eventjes. Al was het maar omdat je

half blind werd door de felle lichtstralen en doorluchtige gebouwen.

In een damesblad las ze een artikel over het gelukshormoon cortisol en hoe je negatieve gedachten kon dempen door de inname van suiker, water en melk of door sport en muziek. Ze scheurde de pagina eruit, kocht een aantal *cannoli* bij de Italiaanse patisserie, bij meneer Tinari. Vervolgens vrat ze ze allemaal op en wachtte tot er iets gebeurde. Maar er gebeurde helemaal niets, waardoor ze driftig besloot dat de premisse onwaar was en dat ze haar lesje wel geleerd had. Wat een kwakzalverij! Melk lustte ze ook al niet.

Zo liep ze, op een zaterdag, argeloos langs de wijde stoepstraat van Fifth Avenue, waar vrouwen met opgestoken haren haar passeerden, toen haar oog op een man viel. Hij leek zich, tussen het gedruis, alleen te bekommeren om een opengeslagen doos, waaruit een zacht gekerm kwam.

De zestiger, met gelige tanden en een grijze, afgedragen pet, keek haar luimig aan. In de doos hoorde ze het hulpeloze gepiep. Een schreeuw om te overleven. De nieuwsgierigheid bracht haar tot stilstand. Het bleek een nest jonge katjes. Ze aarzelde even, en vroeg toen beleefd naar de prijs. Een bruingrijze lapjeskat keek haar aan met nieuwsgierige ogen.

Die daar, die wilde ze.

De man viste het beestje uit het nest en stopte haar in een oude verpakkingsdoos. Hannah viste een dollar uit haar portemonnee. Ze vond het een nogal liefdeloze transactie. Het diertje schuurde ongeduldig met haar nageltjes tegen het karton. Thuis liet ze het beestje vrij rondsnuf-

felen in het huis. Ze scheerde langs de meubels.

Ze noemde de kat Tinoket, wat baby betekent in het Hebreeuws. Vanaf nu was de kat haar enige familielid. De enige bij wie ze stilletjes het verdriet kon tonen, terwijl de wereld voor haar deur zich doof hield. Ze stelde zich voor dat de kat hetzelfde over haar dacht.

Al snel veranderde Tinoket in Tinokat, omdat het iets beter klonk, al leek het diertje zelf daar niet zoveel van te vinden. De eenzaamheid begon langzamerhand wat te verschrompelen, omdat ze nu iets had om te verzorgen.

Nu had ze echter een ander probleem, want haar spaargeld begon aardig op te raken en ze wilde Tinokat maar wat graag verwennen met verse schol, heilbot, forel en och, al het lekkers dat ze maar kon vinden op de markt. De oplossing diende zich aan in de vorm van een advertentie, die ze helemaal achter in de krant vond. Bij het St. James Theatre zochten ze een ticketverkoper voor aan de deur. Toen ze al haar moed bijeen had geraapt, verscheen ze voor het loket van de schouwburg, die zich prettig, als een kind tussen zijn ouders, in het midden van het theaterdistrict had gevoegd. Ze schraapte haar keel.

‘Ik kom voor de advertentie,’ zei Hannah, ietwat plechtiger dan ze zich had voorgenomen.

De man gebod haar naar binnen te komen via de achterzijde, en dus drukte ze de deurbel van een oude metalen deur naar beneden. In de gang liep een zwerm vrouwen rond in lilaroze jurken, waaraan met een heleboel ijver veren waren geplakt en genaaid. Ze giechelden en hielden een sigaret in een lange koker, waarvan ze uiterst charmant de rook uitbliezen. Beschroomd bedekte Hannah haar een-

voudige jurk en zwenkte voorzichtig langs het groepje dames. Stap voor stap, alsof ze net had leren lopen.

‘Kom, kom,’ zei de eigenaar.

Het was een bonkige man met een krachtige stem en een accordeonvormige nek. Hij wees naar een kamer, niet al te groot, vermoedelijk zijn privékantoor, maar zeker ruim genoeg om ’s avonds de administratie in bij te werken. Op de wand hing een kabbalistisch kruis, dat ze niet helemaal wist te plaatsen in deze context. In de rechterhoek zwierf een bosje schilderijen van artiesten die ze wellicht achtte te kennen, maar van wie ze de gezichten niet herkende. Hannah nam werktuiglijk plaats op de stoel voor zijn bureau, en hij bekeek haar, zoals sommige mannen vrouwen nu eenmaal op een bepaalde manier bekijken.

‘Vertel eens, kun je avonden werken?’

Ze knikte opgelaten. Dat antwoord stemde hem tevreden. Er zou een topproductie aan komen over een Britse onderwijzeres, die in het voormalige Siam, nu Thailand, verliefd zou worden op de koning. Hij oogde zelfgenoegzaam, alsof hij het zelf had verzonnen. Het was een romantisch verhaal, en alle vrouwen zwijmelden alleen al bij het idee, want o, wat ver en wat exotisch. Zo dachten zij daarover.

Ook Hannah liet zich meevoeren door het stuk. Zo samenhorig had ze muziek niet eerder gehoord. Thuis probeerde ze liedjes na te zingen, stilltjes, want niet alle Engelse woorden kon ze uitspreken, hoewel ze de meeste inmiddels begreep. *Getting to know you, getting to know all about you*, zong ze dan onderweg naar werk. Het zingen van de woorden werkte verrassend goed ter herinnering.

Al snel kende ze de hele musical uit haar hoofd – de teksten dan, niet de pasjes. Die waren haar te vlug. Nu haar Engels begon te vloten, wilde ze Tinokat betrekken bij haar nieuwe Amerikaanse leven. Dan zei ze ‘sit’ in plaats van ‘zit’, wat niet echt hielp. Voor een kat maakt het immers weinig verschil.

Zo werd het zomer in 1951. De stad vulde zich met kinderwagens, dames in zwierige rokken en kousen die hun dagelijkse boodschappen deden. Tafeltjes werden uitgestald in de Lower East Side, een ijscoke tinkelde vrolijk, wat leidde tot een likkebaardend kindervolkje met plakkerige handen. Er is veel geschreven over de Amerikaanse stad, veel te veel, maar nooit genoeg over de beklemmende hitte waarvan elk weldenkend mens een zenuwinzinking krijgt.

En dan vooral de Europeanen, omdat zij deze vorm van hitte niet kennen. Nu zie ik u denken: maar hoe zit dat dan in het dorre, archaïsche, keizerlijke Rome, in augustus bijvoorbeeld, dat mag je toch zeker wel hitte noemen? Dat mag ook best. Maar niets is vergelijkbaar met de allesverzengende zomer in New York. Daar is geen *gelato* tegen opgewassen. Het voegt zich tussen alle plooien in het lichaam. Het zet de hersenen op snoozestand.

Elke doordeweekse dag vertrok ze onder de brandende zon naar het theater, waar ze monter kaartjes afknipte en deftige gasten voorbij de ruime hal liet, terwijl zij glunderend het decor in zich opnamen.

Hannah begreep die verwondering goed. Alleen de robijnkleurige gordijnen waren al genoeg om een normaal mens te doen smelten, maar de muziek, het spel, het was

een perfecte maalstroom van amusement, hier op Broadway. En niet alleen zij dacht daar zo over. New Yorkers waren gek op het theater. De stedelingen verlangden onbedaarlijk naar vertier. Kregen er geen genoeg van. Maar Broadway. Dat was iets nieuws. Iets unieks! Het was een vorm van moderniteit, een richtsnoer van de scheppingsdrang en maakbaarheid die de jaren vijftig omhelsden.

Al snel maakte ze kennis met Esther, een tenger vrouw-tje met aardbeiblonde krullen die als een misvormde wolk boven haar prijkten. Ook had ze wilde wenkbrauwen die bijna zwart waren, waardoor Hannah stiekem vermoedde dat er ergens Vikingbloed in haar school. Ze kletste al te graag over de verloedering van haar stadsdeel, sinds de Oekraïners in haar buurt Brighton Beach waren getrokken.

De afkeer die ze koesterde tegen de nieuwkomers gaf haar een oude gelaatsuitdrukking, alsof ze al te lang leefde in haar lichaam. Maar dat gezicht werd plots weer tien jaar jonger bij het delen van recepten en handigheden die je als Jood in New York beslist moest weten. Bijvoorbeeld waar de beste pastrami te vinden was, voor welke schlemiel je moest uitkijken en hoe je met weinig moeite je economische positie kon opkrikken. Hannah kon geen genoeg krijgen van haar loslippigheid. Klanten dachten daar anders over. Binnen de eerste dagen van hun kennismaking vertelde Esther dat ze getrouwd was met een arts, een goedzak, verzekerde ze Hannah, en o zo pienter. Een week later nam ze Hannah apart en kneep haar lippen fijn, alsof dit, van alle verhalen die ze ooit had gedeeld, absoluut het omvangrijkst zou zijn.

‘Mijn man, mijn lieve Henry, hij hééft het,’ fluisterde ze.

Hannah keek haar verward aan. ‘Wat heeft hij?’ vroeg ze.

‘Het medicijn tegen polio.’

‘Pardon?’

‘Hét medicijn, Hannah, tegen die lelijke ziekte. Hij heeft het gevonden!’ Het gezicht van Esther verraadde dat ze op zoek was naar verbazing. En die volgde. Hannah knipperde met haar ogen, als een kind dat net te horen heeft gekregen dat alle bomen van chocola zijn gemaakt, en dat als je er maar lang genoeg aan knabbelt de smaak vanzelf tevoorschijn komt. Die ontsteltenis duurde tien seconden, tot een vlezige portier zich mengde in het gesprek met de boodschap dat zij, die linkmiegel, niet eens getrouwd was en Hannah haar lariekoek niet serieus moest nemen, waarop Esther de Waanzinnige venijnig afdroop en de rest van de avond humeurig voor zich uit staarde.

Na afloop van de voorstelling wandelde ze naar huis en ze sloeg de krant van die dag open. De koppen las ze stuk voor stuk. Hannah en Tinokat speurden *The New York Times* af, als hongerige straatkinderen op zoek naar iets eetbaars tussen het vuil. Ze las over de oorlog met Duitsland, die nu eindelijk formeel beëindigd zou worden door president Truman. Ze las met vervoering over Israël, maar zelden over de *vis a tergo* achter het bestaan van het land. Niemand sprak er graag over, wat daar aan de andere kant van de oceaan had plaatsgevonden, zeker de gojim niet.

Maar op 18 juli sloeg ze de krant open, waar ze de volgende kop trof: BONN BEREID OM OVER JOODSE KWESTIE TE PRATEN. Eindelijk, de West-Duitse regering zou de stilte doorbreken. De gruwelijkheden konden niet lan-

ger genegeerd worden. Haar hart bonsde in haar keel toen ze de woorden een voor een las. De Joodse kwestie, wat bedoelden ze daarmee? De toekomst of het verleden? Paradoxaal genoeg vielen die twee samen als het ging om het Joodse volk. Het een was in het ander bevangen.

‘Kijk, Tinokat.’

Het diertje keek nieuwsgierig naar de zwartgedrukte inkt op het dunne, vlassige papier. Maar lezen kon ze niet. Dat wist Hannah ook wel, dus las ze hardop voor. Zo had ze op het eiland haar eigen eilandje gevormd, dat bestond uit een klein appartementje aan Delancey Street, met een bed, een handvol kussens, een kleine stoof, een bescheiden badkamertje, een haarborstel, een schrijftafel, een paar promotiefolders van de show en Tinokat, die meestal lag te spinnen op het bed als ze 's avonds de spelden zorgvuldig uit haar haren trok.

Als ze vrij was, bleef ze binnen, dan haalde ze gerookte haring in huis en smikkelden ze samen tot de graten steeds zichtbaarder werden. Andere voetgangers zagen in haar een gelijke, in zoverre dat wanneer ze andere vrouwen van grofweg dezelfde leeftijd passeerde hun aandacht al snel verslapte, bij gebrek aan fascinatie of domweg uit jaloezie. Op het eerste gezicht leek ze een doodgewone jonge vrouw, zonder afwijkende geschiedenis. Een blanco stukje papier dat over straat schreed. Ze schepte plezier in die anonimiteit. Er zou wellicht een moment komen dat er vragen kwamen. Waarom was ze nog niet getrouwd? Waar kwam ze eigenlijk vandaan? Dat vragenvuur vermeed ze al te graag. Ze wist er namelijk geen passend antwoord op. Haar Amerika lag in de toekomst. Nu bevond ze zich in een

schemerzone, een bevredigend intermezzo waaruit ze zich nog niet wilde bevrijden.

Toen de stoelen van de terrassen werden binnengehaald en de zomer plaatsmaakte voor aarzelend herfstweer, werd Hannah op een dag op haar schouders getikt door de theaterhouder. Gedwee liep ze achter hem aan, op dezelfde manier waarop ze tijdens haar eerste bezoek was meegewandeld. Alleen waren haar ogen nu scherper, minder schrikachtig dan voorheen. Met een doffe klap plofte hij neer op zijn stoel, die een beetje te ver van zijn bureau af stond, waardoor hij voorover moest buigen om naar een map te grissen. Zijn vaalbruine kleding hing wat onwennig om zijn dikke buik heen, alsof de stukken stof heimwee hadden naar een slanker lichaam. God, wat was hij dik, dacht Hannah.

Hij schraapte zijn keel. 'Ik wil graag dat je meeleeft met een stuk,' zei hij, terwijl zijn vinger in de vorm van een wilgenknot over het papier bewoog en hij van links naar rechts een leesbeweging maakte. Uit dat verzoek kon ze afleiden dat hij veronderstelde dat ze kon lezen.

'Het is een theaterstuk. Ligt al jaren op de plank. Groot, meeslepend. Perfect voor ons theater.'

Ze wierp haar blik op de kringen die in het tafelhout waren gesleten. Gezien de prilheid van hun professionele relatie durfde ze niet meteen door te vragen. Hij scheen die onzichtbare barrière niet te erkennen.

'Je bent toch Joods, Hannah?'

Ze knikte.

Hij knipte een blikken bureaulamp aan, waardoor zijn gezicht nog pafferiger leek. 'Bravo! Precies wat ik nodig